

**เพลงแรปวิพากษ์สังคม:
ความเป็นมาและแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงของศิลปินเพลงแรปวิพากษ์สังคม**

ณัฐวุฒิ ดินทุกะสิริ*

นักวิจัยอิสระ

วันที่รับบทความ 18 พฤษภาคม พ.ศ.2564

วันที่แก้ไขบทความ 21 กันยายน พ.ศ.2564

วันที่ตอบรับบทความ 18 สิงหาคม พ.ศ.2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาของเพลงแรปวิพากษ์สังคม และ (2) แนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์ของศิลปินเพลงแรปวิพากษ์สังคม โดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลความเป็นมาของเพลงแรปวิพากษ์สังคม และสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะเจาะจงกับศิลปินที่มีประสบการณ์แต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์สังคมไทยจำนวน 6 ท่าน

ผลการศึกษาพบว่าเพลงแรปเกิดจากการผสมผสานของเนื้อร้องที่เป็นจังหวะหรือคำสัมผัสกับดนตรีฮิพฮอป โดยเนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องชีวิต สังคม การเมือง เป็นต้น จึงมีรูปแบบของเพลงแรปที่น่าสนใจ เช่น เพลงแรปแนวการเมือง หรือ เพลงแรปเตือนสติ เป็นต้น จึงกลายเป็นเพลง “แรปวิพากษ์สังคม” ซึ่งมีเนื้อหาวิพากษ์สิ่งต่าง ๆ ในสังคม ผู้ศึกษาจึงนำแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีวิพากษ์มาเพื่อทำความเข้าใจเพลงแรปวิพากษ์สังคมในฐานะที่เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของผู้คนในการแสดงการวิพากษ์สังคม เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเฉพาะเจาะจงกับศิลปินผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์สังคม พบว่าด้านมุมมองส่วนตัวของศิลปินแต่ละท่าน จะเลือกให้ข้อมูลถึงเฉพาะมุมมองแง่ลบต่อสังคมไทย เช่น ความไม่เท่าเทียมในสังคม หรือความไม่ยุติธรรม เป็นต้น ด้านการแต่งเนื้อหาเพลงแต่ละท่านมีแรงบันดาลใจในการแต่งเนื้อหาเพลงจากทั้งความเห็นส่วนตัวและรูปแบบของศิลปินที่ชื่นชอบและมีการคำนึงถึงองค์ประกอบเพลง เช่น จังหวะ หรือ ทำนอง เป็นต้น โดยนอกจากนี้ยังพบว่า “เพลงแรป” ถือเป็นสื่ออย่างหนึ่งที่ต่อสู้เพื่อแย้งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชนและพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมอีกด้วย

คำสำคัญ: ศิลปินแรป, เพลงแรป, เพลงวิพากษ์, สังคมไทย, สงครามชิงพื้นที่ทางความคิด

* ผู้รับผิดชอบบทความ: nattawut.tintukasiri@gmail.com DOI: 10.14456/tujournal.2022.15

The Study of Critical Rap Music History and Guidelines for Composing the Critical Rap Music Contents: A Case Study of Critical Rap Music Artists in Thailand

Nattawut Tintukasiri*

Independent Researcher

Received 18 May 2021

Received in revised 21 September 2021

Accepted 18 August 2021

Abstract

The research article has two objectives including (1) to study the history of social critical rap music and (2) the approach to the content composition of rap music artists. The qualitative research method was used by collecting and analyzing data related to the history of critical social rap music. and in-depth interview with 6 purposive artists who have experience writing content of rap music that criticize Thai society.

The results of the study showed that rap music is formed by a combination of writing lyrics (Rhyme) with hip-hop music (Beats). Most content of rap music is about life, society, politics, etc. Therefore, there are interesting styles of rap music, such as political rap or conscious rap, etc., these kinds of rap music become “Critical Rap Music” which has content to critique things in society. The author has applied the concepts related to critical theory to understand social critical rap music as one of the tools for criticizing society. or creating new social space or social power, etc.

The results of the second objective from this study were that for composing rap music content criticizing society. It was found that the personal views of each artist interviewed chose to provide information about only negative views on Thai society, such as social inequality or social authority, etc. Each of them is inspired to compose music from both their personal opinions and favorite artist styles. and taking into account elements of music such as rhythm or melody, etc. In addition, it was found that “rap music” is considered one of the mediums that fight for what Antonio Gramsci defined as a War of Position as well.

Keywords: Rap Artist, Rap Music, Critical Music, Thai Society, War of Position

* Corresponding author: nattawut.tintukasiri@gmail.com DOI: 10.14456/tujournal.2022.15

บทนำ

ผู้ศึกษามองว่าในปัจจุบัน “เนื้อเพลง” ของแนวเพลงทุกประเภท ศิลปินมักมีการสะท้อนเนื้อหาเรื่องราวอย่างหลากหลายเพื่อต้องการตอบโจทยความต้องการหรือสร้างความประทับใจให้กับผู้ฟังในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความสุข ความฝัน ชีวิตที่สวยงาม และความสำเร็จ หรือแม้กระทั่งการนำเสนอเรื่องราวซึ่งเป็นข้อขัดแย้งอย่างเช่น ความผิดหวัง ไม่สมหวัง ความทุกข์ ชีวิตที่ต้องดิ้นรน เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ศึกษาสังเกตเห็นมีบางเรื่องราวในแต่ละแนวเพลงอาจไม่นิยมยกมานำเสนอในเนื้อหาเพลง เช่น เรื่องด้านลบของสังคม เรื่องความอคติต่อสิ่งต่าง ๆ หรือเรื่องหยาดคาย ซึ่งอาจมีเนื้อหาที่ส่งผลกระทบในแง่ลบต่อสังคม ซึ่งหากเพลงใดมีเนื้อหาดังกล่าวโดยตรง อาจทำให้เพลงนั้น ๆ ถูกสังคมประณามหรือเพิกเฉย โดยเป็นที่น่าสนใจว่า “เพลงแร็ป” เป็นแนวเพลงเนื้อหาส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องด้านลบของสังคมโดยตรง ซึ่งเพลงแร็ปในปัจจุบันยังเป็นแนวเพลงที่มีศิลปินพูดถึงเรื่องของการเมืองและรัฐบาลในเนื้อหาเพลงอีกด้วย

จากคำถามที่ปรากฏให้เห็นในสังคมที่ว่า เพลงแร็ปกลายเป็นเพลงที่พูดถึงแต่เรื่องเสียหายในสังคมจริงหรือไม่และตั้งแต่เมื่อไหร่ หรือ เพลงแร็ปในปัจจุบันเริ่มกลายเป็นเครื่องมือต่อสู้ทางการเมืองจริงหรือไม่ ทำให้ผู้ศึกษาเริ่มมีความสนใจเกี่ยวกับประเด็นคำถามเช่นนี้มากขึ้น เมื่อพบว่ามิเพลงแร็ปในประเทศไทยจำนวนมากที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นจริงทางสังคมในแง่ลบ เช่น เรื่องความเหลื่อมล้ำอันสังคม เรื่องในด้านลบของระบบการศึกษาไทย เรื่องการวิพากษ์วิจารณ์การบริหารประเทศของรัฐบาล หรือแม้กระทั่งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์การเมืองไทยที่ไม่มีใครอยากหยิบยกมาพูดถึงอีกครั้ง เป็นต้น ซึ่งตัวอย่างเพลงที่ดีในยุคนี้ซึ่งทำให้ผู้คนจดจำได้คงเป็นเพลงแร็ปที่ชื่อว่า “ประเทศกูมี” ของศิลปินกลุ่ม Rap Against Dictatorship (R.A.D) โดยเพลงนี้ทำให้เกิดกระแสการวิพากษ์ระบบการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เกิดผลกระทบที่ผู้ศึกษามองว่าน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งนอกจากเพลงแร็ปนี้โด่งดังไปทั่วโลก คือการทำให้ผู้คนในสังคมไทยโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นหันเข้ามาใส่ใจและตื่นตัวในเรื่องของการเมืองมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

โดยเพลงแร็ปที่น่าสนใจเช่นนี้สามารถเรียกได้ว่าเป็น “เพลงแร็ปวิพากษ์สังคม” อย่างแท้จริง ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาสนใจถึงประเด็นที่ว่าความเห็นมาของเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม หรือประเภทและรูปแบบในการสร้างสรรค์เนื้อหาเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม รวมถึงแนวทางการแต่งเนื้อหาของเพลงแร็ปของศิลปิน ที่สามารถทำให้เกิดผลกระทบ (impact) ต่อความคิดของคนในสังคมอย่างกว้างขวาง ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาของเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม รวมไปถึงแนวทางการแต่งเนื้อหาของเพลงแร็ปวิพากษ์สังคมผ่านการสัมภาษณ์ศิลปินเพลงแร็ปในประเทศไทย โดยผู้ศึกษาตั้งใจนำชุดแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีวิพากษ์มาเพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจข้อมูลต่าง ๆ ในการศึกษาให้มีความละเอียดลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น รวมถึงเพื่อสะท้อนบทบาทอย่างหนึ่งของศิลปินในการกระตุ้นการรับรู้ของคนในสังคมต่อสถานการณ์ หรือสร้างการ

เคลื่อนไหวตลอดจนแรงขับเคลื่อนในสังคมไทย ดังตัวอย่างจากผลการศึกษาที่ผ่านมา เช่น งานวิจัยของ Kristen Porterfield (2017) เรื่อง “A Critical Approach to Rap Music” ซึ่งพบว่าเพลงแรปจากศิลปินมากมายหลายตางจะมีเนื้อหาที่เสียดสีสังคม ชีวิตประจำวัน เพศ รวมถึงความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กับสังคมทั้งในทางที่ดีและเสีย ทั้งเรื่องของการนำเสนอแง่มุมทางสังคมที่มักจะไม่ถูกนำเสนอ หรือผลักดันให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี เป็นต้น ซึ่งเพลงแรปวิพากษ์กลายเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือหรือเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้ตีแผ่สังคมที่เผชิญ ปลดปล่อยจากการถูกกดทับ หรือวิพากษ์ความไม่เท่าเทียมหรือความไม่เป็นธรรมทางสังคมในประเด็นต่าง ๆ เป็นต้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของเพลงแรปวิพากษ์สังคม
2. เพื่อศึกษาแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์สังคมของศิลปินเพลงแรปในประเทศไทย

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดจากกลุ่ม Hegemonic Theory ในทฤษฎีวิพากษ์ (Critical Theory)

การวิพากษ์ (criticism) หมายถึง การวินิจฉัยทางลบหรือการมองและตัดสินสิ่งต่าง ๆ ในแง่ลบ ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาทฤษฎีวิพากษ์จากงานของ กาญจนา แก้วเทพ (2541) เรื่อง การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (critical theory) : แนวคิดและตัวอย่าง ซึ่งพบว่าทฤษฎีวิพากษ์ประกอบด้วยหลายทฤษฎีย่อย มีจุดร่วมด้านแนวคิดและเจตนารมณ์ โดยให้ความสนใจกับหลักปรัชญา วิธีคิด และระบบคุณค่าของสิ่งที่ศึกษา ดังนั้นการที่ศึกษากระบวนการของการสื่อสารจึงถูกค้นหาคำตอบด้วยระบบคุณค่าซึ่งเป็นเป้าหมายของทฤษฎีวิพากษ์ ซึ่งสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาที่เป็นจริงได้ด้วย โดย กาญจนา แก้วเทพ (2541) ได้อธิบายพัฒนาการทางทฤษฎีวิพากษ์ว่าเริ่มต้นจาก Karl Marx เป็นผู้วางรากฐานในรุ่นที่ 1 ซึ่งวิพากษ์ถึงการผลิต เศรษฐกิจและการเมือง ส่วนในรุ่นที่ 2 แนวทางของสำนักได้แยกออกได้แก่ 1) กลุ่ม Political Economy ที่สนใจในด้านเศรษฐกิจและการเมืองอย่างพิเศษ 2) กลุ่มสำนักแฟรงค์เฟิร์ต ที่หันมาให้ความสนใจปัจจัยด้านจิตวิทยา สถาบันสังคม และมีมิติด้านสุนทรียภาพความเป็นมนุษย์ และ 3) กลุ่ม Hegemonic Theory ซึ่งปฏิเสธเรื่องปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดการกระทำของมนุษย์ โดย A. Gramsci ผู้บุกเบิกทฤษฎีได้เสนอให้เคลื่อนย้ายความสนใจจากการวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมมาสู่การปฏิบัติการและเจตนาของมนุษย์ที่ดำเนินอยู่ในชีวิตประจำวัน โดยจะช่วยให้ได้ผสมผสานหลักการด้านสังคมวิทยาและกลไกการทำงานแบบต่าง ๆ ของสังคมที่ทำให้เกิดการครอบงำด้านความพยายามของฝ่ายที่ถูกครอบงำ ซึ่งได้ต่อต้านการครอบงำนั้นในแนวคิดเรื่องการต่อสู้ในระดับอุดมการณ์

โดยผู้วิจัยศึกษาในเรื่องของ เพลงแรปแนววิพากษ์ต่อสังคมไทย ได้มีความสนใจในทฤษฎีของ A. Gramsci เพื่อนำมาปรับใช้พิจารณา เพลงแรป ในฐานะสื่ออย่างหนึ่งที่สามารถเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นต้น โดย Gramsci เชื่อว่าคนทุกกลุ่มมีความพยายามที่จะปฏิบัติการการต่อสู้ทางอุดมการณ์ ไม่ว่าจะเป็นทางการเมืองหรือเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลาตามสภาพและเงื่อนไขของกลุ่มนั้น ๆ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้ศึกษาจะใช้แนวคิดของกลุ่ม Hegemonic Theory เป็นหลักโดยประยุกต์ทฤษฎีการต่อสู้ทางอุดมการณ์ของ Gramsci (Ideological Struggle) มาใช้ ดังนั้นผู้ศึกษาจะเสนอแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการศึกษาพอสังเขปดังนี้

ผู้ศึกษาพบว่า Gramsci ไม่เชื่อในคำอธิบายของกลุ่มมาร์กซิสต์ดั้งเดิมที่อธิบายว่าผู้ได้อำนาจควบคุมทุนหรือปัจจัยการผลิตก็สามารถควบคุมการผลิตจิตสำนึกและอุดมการณ์ความคิดไปได้โดยปริยาย แต่เขาเชื่อว่า คนทุกกลุ่มมีความพยายามที่จะปฏิบัติการต่อสู้ทางอุดมการณ์รวมไปถึงด้านการเมืองและเศรษฐกิจอยู่ตลอดเวลาตามสภาพและเงื่อนไขของเขา ความขัดแย้งทางชนชั้นจึงมีสองด้าน ทั้งด้านการควบคุม/การครอบงำ และการปฏิเสธ/ต่อสู้ โดยมีมิติด้านการต่อสู้นั้นจะมีความพยายามเชิงกลไก 2 ชนิดคือ กลไกการปราบปราม เช่น อาวุธ กฎหมาย เป็นต้น และกลไกด้านการครอบงำทางความคิดหรืออุดมการณ์ เช่น ครอบครัวยุทธ ศาสนา สื่อ เป็นต้น ซึ่ง Gramsci ได้ให้ความสนใจกับกลไกตัวหลังมากกว่า เนื่องจากเห็นว่าไม่เคยมีผู้ปกครองใดรักษาอำนาจไว้ได้ด้วยอาวุธ หากแต่เป็นกลไกด้านอุดมการณ์ความคิดเป็นหลัก และทำให้ผู้คนยอมรับความคิดเห็นหรืออุดมการณ์ของผู้ปกครองอย่างสมยอม และอีกแนวคิดที่ Gramsci ได้เสนออย่างสอดคล้องกันคือ ช่วงเวลาของการต่อสู้ออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกเป็นการต่อสู้เคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐที่สามารถเห็นได้ชัด เช่น การเลือกตั้ง การรัฐประหาร เป็นต้น ประเภทที่สองจะเป็นการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชนและพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคม (War of Position) ซึ่งเป็นการต่อสู้เล็ก ๆ กระจัดกระจายอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การแต่งชุดดำประท้วง การแต่งเพลงวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเพื่อให้เกิดกระแสสังคม เป็นต้น

ภารกิจที่ต้องดำเนินการให้บรรลุในการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชนคือต้องทำให้ผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะชนชั้นของตนเป็นผลประโยชน์ของทั้งสังคม ดังเช่นคำกล่าวที่ผู้ศึกษาพบในความคิดเห็นส่วนบุคคลหนึ่งผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย “หากลดเงินเดือนข้าราชการ ก็เท่ากับสั่นคลอนความมั่นคงของชาติ” เป็นต้น ซึ่งหากภารกิจนั้นปฏิบัติได้สำเร็จแล้วก็จะเรียกว่าสามารถยึดครองความเป็นเจ้าของอุดมการณ์ (hegemony) เป็นการสร้างอำนาจนำ และสำหรับกลุ่มที่เอากำไรเองในปฏิบัติการยึดครองพื้นที่ทางความคิดของประชาชนที่สุดก็อาจคือกลุ่มปัญญาชนพิเศษหรือกลุ่มนักคิดที่ผลิตความคิดและแสดงกิจกรรมที่ผูกติดอยู่กับ War of

Position อย่างเด่นชัด เช่น กลุ่มนักเคลื่อนไหวทางสังคม แกนนำชุมนุมประท้วง หรือสื่อต่าง ๆ เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

ในบทความวิจัยนี้ ผู้ศึกษาจะเชื่อมโยงการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดของ Gramsci ในทฤษฎีวิพากษ์ที่ได้กล่าวไป ในเรื่องเกี่ยวกับเพลงแรปวิพากษ์สังคมไทย ในฐานะที่เป็นกลไกทางสังคมสำคัญสำหรับการต่อสู้ทางอุดมการณ์ เนื่องจากเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่สามารถเผยแพร่และเข้าถึงผู้คนจำนวนมากได้ในเวลารวดเร็วจากทางสื่อออนไลน์สาธารณะ เว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เผยแพร่เพลงแรปทำให้เพลงแรปกลายเป็นสื่อที่เป็นช่องทางสำหรับการต่อสู้เพื่อสร้างการเป็นเจ้าของอุดมการณ์ และต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชน เป็นต้น

ข้อสรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นข้อมูลเกี่ยวกับเพลงวิพากษ์สังคม

สาริตา สวัสดิ์กัธ (2549) การวิจัยเรื่อง “เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย” ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ผ่านผลงานเพลงฮิปฮอปไทย ที่ผลิตและเผยแพร่ในระหว่างปี พ.ศ.2536-2548 จำนวนทั้งสิ้น 50 เพลง ภายใต้กรอบแนวคิดที่น่าสนใจทั้ง เรื่องดนตรีสมัยนิยม ทฤษฎีสัญญาวิทยาและการสร้างความหมาย แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรม โดยผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องพบต้นกำเนิด ความเป็นมาของเพลงแรปในประเทศไทยในอดีตบางส่วน เนื้อหาเพลงแรปฮิปฮอปได้ถ่ายทอดและสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของวัยรุ่นในการกินเที่ยว การใช้ชีวิตประจำวัน เรื่องราวในสังคมรอบตัวศิลปิน เรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้พบหรือเจอมาน การวิพากษ์วิจารณ์สังคมไทย การเสียดสีสังคม การสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาทางสังคม หรือการถ่ายทอดเรื่องราวความรัก เป็นต้น ซึ่งนอกจากที่ผู้ศึกษาจะได้ประโยชน์จากการทบทวนความเป็นมาของเพลงแรปวิพากษ์สังคมในอดีตบางส่วนแล้ว ยังสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่อง เพลงแรปวิพากษ์ต่อสังคมไทย โดยผู้ศึกษาได้นำวิธีการศึกษาต่าง ๆ ของงานวิจัยเรื่องนี้มาเป็นแนวทางในการตั้งประเด็นคำถามสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ศิลปินผู้สร้างสรรค์และผลิตผลงานเพลง

ภูมิ พ่วงกิม (2559) การวิจัยเรื่อง “ดนตรีกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทย พ.ศ.2547-2557” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบเฉพาะทางดนตรีที่ใช้เป็นสื่อกลางในการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ.2547-2557 โดยผลการศึกษาพบว่ารูปแบบบทเพลงที่ใช้ในการชุมนุมของแต่ละกลุ่มมีที่มาจากแรงบันดาลใจของบทเพลงวิพากษ์ในต่างประเทศ และทุกเพลงที่นำมาศึกษามีรูปแบบใกล้เคียงกันคือ เนื้อหาที่กระชับเกี่ยวกับอุดมการณ์และวิธีการต่อสู้ของกลุ่ม มีการกำหนดทำนองเพลงให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลง ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้จะใช้แนวคิดเรื่ององค์ประกอบทางดนตรีมาศึกษาด้วย ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาสามารถนำมาเป็นตัวอย่างในการทำควาเข้าใจองค์ประกอบของเพลงแรปวิพากษ์สังคมไทย นอกจากนี้ยังทำให้เข้าใจคำศัพท์ต่าง ๆ ในการ

สร้างสรรค์หรือผลิตผลงานเพลง รวมทั้งการแต่งเนื้อหาเพลง และปัจจัยอื่นที่ต้องคำนึงถึงในการแต่งเนื้อหาเพลงต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างมากในการนำมาเป็นแนวทางที่จะเสวนาหรือตั้งประเด็นคำถามสำคัญเพื่อสัมภาษณ์ศิลปินเพลงแรปวิพากษ์

ข้อสรุปจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นเรื่องเพลงกับการวิพากษ์สังคม

งานวิจัยของ Marnie Ruth Binfield (2009) ในเรื่อง “Bigger Than Hip-Hop: Music and Politics in the Hip-Hop Generation” เป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับที่เพลงแรปที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลระหว่างชุมชนที่ประเพณีดั้งเดิมได้รับผลกระทบจากสื่อกระแสหลัก และได้ใช้แนวคิดของความเป็นจุดร่วมของ Patricia Hill Collins มาช่วยอธิบายผลการศึกษาศึกษาโดยสันนิษฐานว่าเผ่าพันธุ์ ชนชั้นและเพศต่างทำงานร่วมกันเพื่อมีส่วนร่วมกับการประสบการณ์ของคนกับดนตรีเพลงแรปและวัฒนธรรมฮิปฮอป ประกอบกับความรู้สึกร่วมกันของพวกเขาที่รักในเพลงแรปฮิปฮอปจึงนำมาเป็นเครื่องมือแสดงทัศนคติทางการเมือง งานวิจัยชิ้นนี้มีส่วนช่วยผู้ศึกษาในการทำความเข้าใจเพื่อรับฟังเพลงแรปการเมือง รวมถึงการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ทางการเมืองและการปฏิบัติโดยสำรวจจากผู้คนที่ฟังเพลงแรปเรื่องการเมืองในยุคของเพลงแรปฮิปฮอปมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างการวิจัยที่ดีในการสัมภาษณ์กลุ่มคนที่ชอบเพลงแรปเล่าเรื่องการเมือง เพื่อนำมาประกอบความเข้าใจต่อการวิเคราะห์บทสัมภาษณ์เบื้องต้นผ่านข้อมูลที่ได้รวบรวมของผู้ศึกษาเองอีกด้วย

งานวิจัยของ Kristen Porterfield (2017) เรื่อง “A Critical Approach to Rap Music” เป็นงานที่ศึกษาทั้งประวัติศาสตร์และเนื้อหาของเพลงแรปที่เสียดสีสังคม รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์สังคมผ่านเพลงแรป โดยงานชิ้นนี้ให้ความสำคัญในเรื่องเพลงแรปวิพากษ์สังคมในสังคมสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบข้อสรุปที่น่าสนใจว่า ในขณะที่คนส่วนใหญ่มักมองว่าเพลงแรปมีเนื้อหาที่รุนแรง แต่เพลงแรปนั้นก็สามารถใช้เพื่อศึกษาความจริงทางสังคม รวมทั้งเป็นวัตถุประสงค์ทางเป็นอีกวิธีหนึ่งในการแสดงออกอีกด้วย โดยเพลงแรปมีทั้งข้อดีข้อเสีย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งในการตีความ ผู้ศึกษาจึงสรุปว่าเพลงแรปที่เสียดสีเรื่องต่าง ๆ ให้ผู้คนเชื่อหรือโต้แย้งจะทำให้เกิดทั้งผลบวกและผลลบต่อสังคม โดยงานวิจัยต่างประเทศฉบับนี้สามารถนำมาประยุกต์เป็นแนวทางในการศึกษา เพลงแรปวิพากษ์ต่อสังคมไทย ได้ทั้งในเรื่องของการนำมาเป็นแนวทางองค์ความรู้ในเรื่องของที่มาของเพลงแรปและเพลงแรปวิพากษ์สังคมในต่างประเทศ นอกจากนี้งานวิจัยยังมีการใช้แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ในมุมมองสำคัญของมาร์กซิสต์มาประกอบการวิเคราะห์อีกด้วย

วิธีการศึกษาและเก็บข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูล เอกสาร และวิเคราะห์เนื้อหา โดยรวบรวมข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเป็นมาของเพลงแร็ปเชิงวิพากษ์สังคมและเพื่อวิเคราะห์มุมมองหรือประเด็นจากบทสัมภาษณ์ศิลปินเพลงแร็ปวิพากษ์สังคมในประเทศไทย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ในการศึกษาแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแร็ปเชิงวิพากษ์สังคมโดยเป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) อย่างเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยเป็นศิลปินที่เข้าร่วมแข่งขันรายการ Show me the Money Thailand 2 ที่มีประสบการณ์การผลิตเพลง มีผลงานการแร็ปและเพลงแร็ปเชิงวิพากษ์ต่อสังคมไทย รวมถึงยินดีให้ข้อมูลแก่ผู้ศึกษา ได้แก่

1) คุณ แบงค์ (นามสมมติ) อายุ 23 ปี

อาชีพ อิสระ / รับจ้างทำดนตรีประกอบเพลง / นักร้องแร็ป (rapper)

ข้อมูลทั่วไป เขียนบทร้อง เนื้อเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม 4 ปี และประกวดแข่งขันมาแล้วถึง 4-5 รายการ"

2) คุณ โอม (นามสมมติ) อายุ 26 ปี

อาชีพ ค้าขายเครื่องแต่งกาย นักร้องแร็ป (rapper)

ข้อมูลทั่วไป มีประสบการณ์การเขียนเนื้อหาแร็ปและเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม 7 ปี และประกวดแข่งขันมาแล้วถึง 2 รายการ"

3) คุณ ชิง (นามสมมติ) อายุ 36 ปี

อาชีพ พนักงานบริษัท/ นักร้องแร็ป (rapper) / นักร้องอิสระ

ข้อมูลทั่วไป ผ่านการประกวดเวทีการแข่งขันรายการใหญ่มาแล้วหลายรายการ มีประสบการณ์สร้างสรรค์ผลงานเพลงแร็ปหลายรูปแบบรวมทั้งเชิงวิพากษ์สังคมไทย 3 ปี

4) คุณ บอล (นามสมมติ) อายุ 18 ปี

อาชีพ นักเรียนมัธยมปลาย / นักร้องแร็ป (rapper) / รับจ้างทำดนตรีประกอบเพลงแร็ป

ข้อมูลทั่วไป มีประสบการณ์แต่งเนื้อเพลงแร็ปวิพากษ์สังคมไทย 3 ปี และชื่นชอบการเขียนเนื้อแร็ปเกี่ยวกับการวิพากษ์สังคมโดยใช้ “คำหยาบ” เท่านั้น

5) คุณ เอ (นามสมมติ) อายุ 21 ปี

อาชีพ นักศึกษาปริญญาตรี

ข้อมูลทั่วไป มีประสบการณ์สร้างสรรค์เนื้อหาเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม 4 ปี และชื่นชอบการแต่งเนื้อแร็ปวิพากษ์แบบ ไม่เน้นการใช้คำหยาบและเน้นการเสียดสีประชดประชัน

6) คุณ ตอม (นามสมมติ) อายุ 28 ปี

อาชีพ ศิลปินอิสระ/ นักร้องแร็ป (rapper) / Creative Production

ข้อมูลทั่วไป ผ่านการประกวดเวทีการแข่งขันรายการใหญ่มาแล้วหลายรายการ มีประสบการณ์แต่งเนื้อหาเพลงแร็ป 4 ปี มีผลงานเพลงของตัวเองที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์และมีผู้ติดตามจำนวนมาก รวมถึงมีประสบการณ์ร่วมงานกับกลุ่ม Rap Against Dictatorship กับเพลง “ประเทศกูมี”

โดยผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ศิลปินดังกล่าวในช่วงหลังวันแข่งขันรายการ Show me the money Thailand 2 ในปี พ.ศ.2563 ซึ่งได้ทำการลงพื้นที่เวทีแข่งขันเพลงแร็ปดังกล่าว และนัดหมายสัมภาษณ์กับผู้เข้าแข่งขันซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 6 ท่าน ในรูปแบบอย่างไม่เป็นทางการ โดยได้มีการจดบันทึกบทสัมภาษณ์ และช่องทางการติดต่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่าน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่านก็ยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งบทสัมภาษณ์นี้เป็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแร็ปเชิงวิพากษ์ต่อสังคมไทย ทั้งมุมมองต่อสังคมไทย แรงบันดาลใจและวิธีการแต่งเนื้อหาระดับเชิงวิพากษ์ ประเด็นวิพากษ์ที่มักพูดถึงในเนื้อเพลงแร็ป หรือสิ่งที่ต้องการสื่อให้สังคมไทยและผู้ฟังได้รับรู้ เป็นต้น

ผลการศึกษาที่มาของเพลงแร็ปและเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม

1) การเริ่มต้นของเพลงแร็ป

ผู้ศึกษาพบว่าเพลงแร็ปเกิดจากการผสมผสานระหว่างการเขียนเนื้อร้อง รูปแบบพรรณนาให้เป็นจังหวะ หรือคำกลอนคำสัมผัส (Lyrics, Rhyme) ที่คล้องจองกันอย่างหลากหลายของศิลปินในแต่ละภาษา เข้ากับดนตรีฮิปฮอปที่มีจังหวะ (Beats) ที่จะสร้างขึ้นให้เหมาะสมกับเนื้อร้องหรือคำกลอนนั้น ๆ โดยเพลงแร็ปส่วนใหญ่มักมีเนื้อหาในเรื่องของประสบการณ์ชีวิต สังคม ความรัก การเมือง หรือแม้กระทั่งเรื่องราวความรุนแรงต่าง ๆ เป็นต้น

เพลงแร็ปปรากฏขึ้นครั้งแรกในงานสังสรรค์ของกลุ่มวัยรุ่นย่านแอฟริกันอเมริกันในย่านบรองซ์ (Bronx) เมืองนิวยอร์กซิตี้ ช่วงต้นปีคริสต์ศักราช 1970 โดยเมื่อศิลปินในงานที่ชื่อว่า DJ.Kool Herc เริ่มแยกจังหวะการเคาะหรือตีกลองของเพลงแนว Funk, Soul และ Disko มาผสมผสานกัน โดยหนึ่งในทีมงานศิลปินของเขาอย่าง MC.Coke La Rock ได้ใช้จังหวะดนตรีแปลกใหม่นี้ที่คิดค้นได้นี้ มาเริ่มร้องเพลง พูดคุย ล้อเลียน และตอบโต้กับฝูงชนในงาน จึงทำให้เขาเป็นนักร้องแร็ปคนแรกของโลก ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไป ได้กลายเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับ MCs (หรือในฐานะที่เรียกว่า Rapper ซึ่งเป็นชื่อเรียกฐานะที่เป็นที่รู้จักจนถึงปัจจุบัน) ที่จะพูดคุยและพูดเล่าเนื้อหาในเรื่องต่าง ๆ ที่คล้องจองสละสลวยผสมผสานกับดนตรีแนวใหม่ที่เรียกว่าดนตรีฮิปฮอปจนถึงปัจจุบัน แรกเริ่มในฐานะแนวเพลงใหม่ เพลงแร็ปเริ่มต้นเชิงพาณิชย์ในปี พ.ศ.2522 ด้วยเพลงของกลุ่ม Sugarhill ที่ชื่อว่า "Rapper's Delight" และในปี พ.ศ.2523 กับศิลปินชื่อ Kurtis Blow กับเพลง "The Breaks" ซึ่ง

เป็นเพลงยอดนิยมที่สุดในยุคนั้น สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเพลงแรป จึงพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่กลางยุค 1980's ที่รู้จักกันในชื่อ “ยุคทองของฮิปฮอป” ที่ศิลปินอย่าง Run DMC และ Rakim ได้ช่วยผลักดันศิลปะเพลงแรปและดนตรีฮิปฮอปให้เป็นแนวเพลงยอดนิยมหลักอย่างแพร่หลายกันถึงปัจจุบัน (David Dye, 2550)

2) การเริ่มวิพากษ์สังคมผ่านเพลงแรปในต่างประเทศ

เพลงแรปวิพากษ์สังคมสามารถนิยามได้ว่าเป็นเพลงแรปที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์และเสียดสีหรือสะท้อนอุดมการณ์ความคิดต่าง ๆ ของศิลปินผู้สร้างสรรค์เพลงที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม เช่น การวิพากษ์เกี่ยวกับ คน พฤติกรรม กิจกรรมของคนในสังคม เรื่องราวของสังคม สภาพแวดล้อมในสังคม ความคิดของคนในสังคม ผู้มีอำนาจในสังคม หน่วยงาน รัฐ โครงสร้างทางสังคมต่าง ๆ เป็นต้น ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมข้อมูลรูปแบบเพลงแรปที่เกิดขึ้น หลังจากการเริ่มต้นของเพลงแรป ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่ารูปแบบของเพลงแรปที่หลากหลายซึ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันในการเล่าเรื่องราวหรือวิพากษ์สังคม โดยผู้ศึกษาจึงจะยกตัวอย่างแนวเพลงแรปที่เป็นที่สนใจอย่างมากในปัจจุบัน ดังนี้

1. เพลงแรปแนวจังหวะกระเดื่องและสนแนร์ (Boom-Bap) เป็นสไตล์เพลงที่เกิดขึ้นใน New York และพัฒนากลายเป็นหนึ่งในรูปแบบของเพลงแรป ที่ได้รับความนิยมที่สุดในช่วงต้นถึงกลางยุค 90's และได้ชื่อนี้มาจากเสียงกระเดื่อง (boom) และสนแนร์ (bap) (ProPlugin, 2563)

2. เพลงแรปแนวแทรป (Trap) หนึ่งในรูปแบบเพลงแรปที่ได้รับความนิยมสูงสุดในตอนนี้ โดย Trap มีต้นกำเนิดมาจากทางตอนใต้ของอเมริกา ช่วงต้นยุค 90's โดยจะเน้นเนื้อหาไปที่การเล่าเรื่องอย่างตรงไปตรงมา ไม่ว่าจะเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ความรุนแรง เพศ รวมไปถึงความโหดร้ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น หรือแม้กระทั่งเรื่องที่ตีในสังคม โดยเพลงแนวนี้นี้จะมีจังหวะที่ชัดเจนเป็นเอกลักษณ์ (กฤษฎี เลกะกุล, 2561)

3. เพลงแรปแนวแก๊งสเตอร์ (Gangsta Rap) เกิดขึ้นในแคลิฟอร์เนีย โดยมีเนื้อหาเน้นหนักไปที่ความรุนแรง ยาเสพติด และรูปแบบการใช้ชีวิตของพรรคพวก หรือ “Gangstar” (ProPlugin, 2563)

4. เพลงแรปแนวเมโลดี้ (Melodic Rap) เป็นแนวเพลงแรปที่คนรู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้รับความนิยมขึ้นเรื่อย ๆ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยนำการแรปมาผสมผสานเข้ากับทำนองที่คล้ายกับร้องเพลงทั่วไป มีเนื้อหาที่ฟังง่าย และผู้คนจะนิยมแนวนี้นี้เป็นพิเศษอีกด้วย (ProPlugin, 2563)

5. เพลงแรปการเมือง (political rap) และ conscious rap หรือที่เรียกว่าเพลงแรปเตือนสติ ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับการเมือง การค้นหาตัวเอง ความเป็นตัวตนและจุดยืน ปัญหาสังคมด้านต่าง ๆ การเสนอแนะมุมมอง รวมไปถึงการนำเสนอแนวคิดดี ๆ และการปฏิเสธเรื่องแย่ในสังคมอีกด้วย เป็นต้น (กฤษฎี เลกะกุล, 2561)

เนื่องจากเพลงแรปเริ่มเกิดขึ้นในช่วงปี 1970s ผู้คนที่เป็ศิลปินแรปเริ่มใช้เพลงแรปเป็นกระบอกเสียงที่จะวิพากษ์วิจารณ์สิ่งต่าง ๆ รอบตัวพวกเขา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ เพศ ยาเสพติด ความไม่เท่าเทียม และที่สำคัญคือ เรื่องของการเมืองและรัฐบาล เป็นต้น ดังเช่น The Last Poets ที่เรียกได้ว่าเป็นศิลปินผู้ให้กำเนิดแรปการเมือง ด้วยเพลงที่ชื่อ “When The Revolution Comes” ในปี ค.ศ. 1970 ซึ่งสื่อถึงความสูญเสียและความรุนแรงจากการปฏิวัติ แม้เพลงจะถูกเผยแพร่ในยุคนั้น แต่เนื้อเพลงก็ยังมีผลสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันเช่นกัน เพลงแรปจึงเรียกได้ว่าเป็นอาวุธหลักของคนผิวสีที่ถูกกดขี่จากอำนาจซึ่งไร้ความเป็นธรรมในการเรียกร้องสิทธิในสหรัฐอเมริกา ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 หลังจากโรนัลด์ เรแกน เข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี สถานการณ์ของคนผิวกลับแย่ลงและถูกกดขี่มากขึ้น เพลงแรปวิพากษ์สังคมจึงมากขึ้น อย่างเช่น “How We Gonna Make The Black Nation Rise?” ของ Brother D ที่พูดถึงทั้งเรื่องสภาพความยากจน ความรุนแรง เด็กที่เกิดและเติบโตในสลัม พร้อมสื่อวิดีโอประกอบเพลงที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มของคนผิวสีถูกตำรวจจับกุมเพียงแค่ออกมารวมกลุ่มกันเท่านั้น เป็นต้น (กรณพร เชษฐพยัคฆ์, 2561)

หลังจากช่วง เพลงแรปเริ่มถูกพูดถึงในฐานะแนวเพลงสำหรับ “การวิพากษ์สังคม” โดยตรง ซึ่งสังคมเริ่มปลูกฝังว่าเป็นเพลงที่มักจะพูดความจริง วิพากษ์วิจารณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ทั้งแนวการใช้ภาษาในบางเพลงที่หยาบคาย จึงมีอิทธิพลจากการเคลื่อนไหวของศิลปินแรกเริ่มจนถึงในยุคปัจจุบัน เพลงแรปไม่สามารถที่จะเดาแนวทางได้ เพลงแรปขึ้นอยู่กับอุดมการณ์ของศิลปิน เพลงแรปจึงเปรียบเสมือนว่าเป็นแนวเพลงอิสระที่จะพูดเรื่องใดก็ได้ และที่สำคัญก็สามารถเผยแพร่ในเรื่องของการวิพากษ์สังคมอย่างดิบและตรงไปตรงมาได้มากกว่าแนวเพลงอื่น

3) วิวัฒนาการเพลงแรปและเพลงแรปวิพากษ์สังคมไทยในปัจจุบัน

ปัจจุบันวิวัฒนาการของเพลงแรปนั้นเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องด้วยอุปกรณ์ด้านดนตรีสมัยใหม่ รวมทั้งการมีอินเทอร์เน็ต สื่อโซเชียลมีเดียสำหรับการค้นหาข้อมูลต่าง ๆ ที่ช่วยให้การสร้างสรรค์ผลงานเพลงของศิลปินแต่ละท่านเป็นได้อย่างง่ายดาย สะดวกขึ้น และคุณภาพที่ดีขึ้นอีกด้วย “แต่ก่อนระหกระเหินจะทำเพลงที่นิ่งต้องหาอุปกรณ์เทป เทปจำไม่ได้แล้วด้วยซ้ำเพราะต้องหาอุปกรณ์หลายอย่างมาก ทั้ง มิกเซอร์ หมุดเข็มปักแผ่นเสียง จำได้ว่าครั้งแรก ๆ นอกจากจะต้องอัดเสียงเวลาแรปใส่เทปแล้ว ตอนนั้นทำ Beats เครื่องมือแพงมาก แต่เด็กสมัยนี้มีแค่คอมพิวเตอร์

เครื่องเดียว อินเทอร์เน็ตหาแรงบันดาลใจ แนวเพลง แล้วก็ทำ Beats ได้ง่าย ๆ เลย” (นที เอกวิจิตร ให้สัมภาษณ์ในรายการ Cutzradio, 2563)

จากข้อมูลของศิลปินที่ผลิตผลงานเพลงแรปมายาวนานท่านนี้แสดงให้เห็นว่า ในอดีตต้องมีต้นทุนด้านอุปกรณ์ที่ครบครัน ผลงานเพลงจึงจะออกมาอย่างมีคุณภาพมากที่สุด แต่ในปัจจุบันการมีอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ทางดนตรีสมัยใหม่ที่สะดวก การผลิตเพลงจึงเป็นไปได้ง่าย ซึ่งวิวัฒนาการดังกล่าวทำให้เกิดศิลปินใหม่ ๆ ในสังคมไทย การแรปจึงเริ่มมีบทบาทอย่างมากในสังคมไทย ทั้งเริ่มจากการจัดประกวดประชันฝีปากการแรป หรือที่เรียกว่า “แรป Battle” อย่างเวที Rap Is Now ที่เผยแพร่ผ่านทางโลกโซเชียลมีเดีย ซึ่งจัดขึ้นโดยกลุ่มผู้รักเพลงแรป ซึ่งในการแข่งขันรูปแบบนี้จะเรียกว่า “ไต่ดิน” เนื่องจากมีความเป็นอิสระทั้งในเรื่องของการใช้ภาษา คำทอ รวมถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ วัฒนธรรม หรือแม้กระทั่งเรื่องที่เลวร้ายในสังคมอีกด้วย อย่างไรก็ตามกิจกรรมนี้ก็ได้รับความนิยมจากสังคมโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น และเป็นผลทำให้มีผู้ชื่นชอบเพลงแรปเพิ่มขึ้นอีกด้วย โดยเวทีการแข่งขันแรป Battle อย่าง Rap Is Now จัดขึ้นมาแล้วถึง 4 ครั้ง ซึ่งการจัดรายการประเภทนี้มักได้รับกระแสตอบรับเป็นอย่างดีในสังคมไทย ส่งผลให้เกิดรายการ “บนดิน” ซึ่งเผยแพร่ผ่านโทรทัศน์ในช่องสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็น The Rapper Thailand หรือ Show Me the Money Thailand 2 (นฤพนธ์ ชมภูศรี, 2561) ซึ่งแสดงถึงการเปิดกว้างของสังคมต่อเพลงแรปในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งอาจเป็นเหตุผลทางธุรกิจที่ตอบรับต่อกระแสเพลงแรป แต่อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของแนวดนตรีเพลงแรปที่สำคัญ ที่ให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นส่วนตัว แสดงความเป็นตัวตนและความคิดสร้างสรรค์ของผู้แต่งเนื้อหาแรปมากขึ้น (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2561)

ด้วยพื้นฐานที่เพลงแรปคือการเล่าเรื่องราวที่มาจากประสบการณ์ชีวิต ความจริงที่ประสบปัญหาสังคม ความรุนแรง เรื่องเพศ และความไม่ยุติธรรม หรือเรื่องต่าง ๆ ที่แนวเพลงประเภทอื่นมักไม่กล้านำเสนอ การเข้าถึงเพลงแรปจึงเปรียบเสมือนการที่ได้ฟังความจริง จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เพลงแรปได้รับความนิยมมากขึ้นในประเทศไทย ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะคนไทยส่วนใหญ่ถูกกดดันด้วยกรอบทางวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม ซึ่งต้องเชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจ เพลงแรปจึงสามารถทำหน้าที่เป็นช่องทางให้ผู้คนได้ปลดปล่อยความคิดในใจของคนด้วยเพลง (กฤษฎี เลกะกุล, 2561)

ศิลปินในปัจจุบันมักมีผลงานเพลงที่ไร้กรอบ เขียนเนื้อหาได้อย่างอิสระ และสามารถเขียนเนื้อหาตามอุดมการณ์ได้อย่างเต็มที่ โดยตัวอย่างศิลปินเพลงแรปวิพากษ์สังคมที่ชัดเจนในปัจจุบันซึ่งได้ตั้งกลุ่มของตนเองร่วมกันในชื่อว่า “Rap Against Dictatorship” หรือ R.A.D. ซึ่งในตอนนี้เพลงแรปที่ชื่อ “ประเทศกูมี” พวกเขาทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมในวงกว้าง และมีจุดยืนทางความคิดร่วมกันในเรื่องการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเชื่อในเสรีภาพและความเป็น

ประชาธิปไตย ผลงานเพลงดังกล่าวเผยแพร่ผ่านโลกโซเชียลมีเดียผ่านทางเว็บไซต์วิดีโออย่าง www.youtube.com ซึ่งเป็นวิดีโอที่มียอดการเข้าชมมากกว่า 78 ล้านครั้งแล้ว โดยนอกจากเนื้อเพลงแล้ว สิ่งที่น่าสนใจในสื่อประกอบเพลงยังมีเนื้อหาที่เลือกหยิบความจริงบางส่วนในเรื่องทางการเมืองไทยในอดีตมาเล่า (เหตุการณ์ 6 ตุลาฯ พ.ศ.2519) มาประกอบฉากให้ศิลปินออกมาบรรยายในเนื้อหาต่าง ๆ ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เลวร้ายทั้งในอดีตและปัจจุบันอีกด้วย

สุรพศ ทวีศักดิ์ (2561) กล่าวไว้ว่า “พลังของบทเพลงไม่ใช่นำเสนอแบบงานวิชาการ แต่คือการนำปัญหาสำคัญร้อยเรียงและนำเสนออย่างมีศิลปะที่กระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกและกระตุ้นให้คนคิด ซึ่งพลังเช่นนี้งานวิชาการไม่สามารถทำให้เกิดได้ ประเทศกูมี เป็นเพลงแรปอิสระแนววิพากษ์ที่พูดความจริงโดยไม่เกรงกลัวต่อผู้มีอำนาจ ซึ่งแทรกเนื้อหาที่อาจปะปนด้วยการใช้ “คำหยาบ” ที่ตรงไปตรงมาให้เข้าถึงอารมณ์ ความไม่เกรงกลัวผู้ใด ซึ่งเพลงแรปนี้ได้กระแสตอบรับในสังคมอย่างมากมาย” ในขณะที่ กฤษฎี เลกะกุล (2561) นักมานุษยวิทยาคณะศิลปศาสตรบัณฑิตได้มองว่า “ปรากฏการณ์นี้ไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะเหตุการณ์ที่ปรากฏในเนื้อเพลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และสื่อต่าง ๆ ได้นำเสนอมาตลอด เพียงแต่เป็นครั้งแรกที่มีศิลปินหยิบยกประเด็นนี้มาทำเป็นเพลงแรป ซึ่งเป็นปกติที่เพลงแรปมักบรรยายความรู้สึกต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม แต่เป็นเรื่องที่น่าสนใจที่เพลงแรปยุคใหม่อย่างประเทศกูมี มีผู้คนให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะ “วิพากษ์” ปัญหาของสังคมอย่างตรงไปตรงมา”

เพลงแรปมองได้ว่าเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สื่อให้ผู้ฟังเข้าใจถึงเจตนารมณ์ของศิลปิน ผ่านทั้งเนื้อร้อง ภาษา ท่าทางองคมนตรีที่นำเสนอ ดังที่เดวิดตัวอย่างเพลงประเทศกูมี ที่เรียกได้ว่าเป็น “การแรปแนววิพากษ์” ซึ่งได้แสดงเสรีภาพในการออกความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ในแง่ลบต่อการเมืองผ่านการแรปในเพลงผสมผสานกับภาพเหตุการณ์เลวร้ายในอดีตที่ไม่มีใครอยากจดจำ แสดงให้เห็นว่าเพลงแรปเปรียบเสมือนการปลดแอกอำนาจทางการเมืองของประชาชนในการวิพากษ์สังคมและการเมืองไทย โดยสังคมต้องเริ่มก้าวเข้าสู่ยุคที่ต้องเคารพความคิดเห็นและวัฒนธรรมของประชาชนมากขึ้น

ผู้ศึกษามีข้อสรุปว่าในวิวัฒนาการด้านการเผยแพร่และผลิตผลงานเพลง ทำให้เพลงแรปแนววิพากษ์เริ่มมีเผยแพร่ให้เห็นในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น โดยเพลงแรปวิพากษ์สังคมมีบทบาทซึ่งเป็นช่องทางแห่งเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและการเมืองของปัจเจกบุคคล การทำวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเพลงแรปแนววิพากษ์ในสังคมไทย ทั้งในเรื่องของ มุมมองต่อสังคม แรงบันดาลใจ จุดยืนหรือความคิดต่าง ๆ ในการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์ของศิลปิน

ผลการศึกษาแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแร็ปวิพากษ์ของศิลปินเพลงแร็ปวิพากษ์สังคม

จากที่ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 6 ท่าน ซึ่งผู้ศึกษาได้กล่าวถึงข้อมูลทั่วไปของแต่ละท่านไว้ในส่วนวิธีการศึกษาและเก็บข้อมูลแล้วนั้น พบประเด็นต่าง ๆ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละท่านในประเด็น โดยผู้ศึกษาจะสรุปข้อมูลบทสัมภาษณ์ และสรุปผลการวิเคราะห์ต่อแนวคิดที่เกี่ยวข้องโดยตรงในแต่ละประเด็น รวมถึงยกตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่น่าสนใจและตรงประเด็นมากที่สุด ดังนี้

1) ประเด็นเรื่องมุมมองต่อสังคมไทยและแรงบันดาลใจในการแต่งเนื้อหาเพลงแร็ป

1.1) ประเด็นเรื่องมุมมองต่อสังคมไทย จากบทสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญศิลปินแต่ละท่านมีมุมมองต่อสังคมไทยและแรงบันดาลใจที่มีประเด็นร่วมกัน โดยทุกท่านให้ประเด็นร่วมกันในส่วนข้อมูลที่พูดถึงเรื่องมุมมองต่อสังคมไทยในแง่ลบหรือเล่าถึงสิ่งที่ไม่ดีในสังคมไทยตามมุมมองความคิดของศิลปินแต่ละท่าน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแสดงความคิดเห็นในแง่ลบต่อคณะรัฐบาลปัจจุบันของประเทศไทย, ความไม่เท่าเทียมในสังคม, ความเหลื่อมล้ำ, สังคมที่มีแต่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม รวมทั้งมองว่าคนในสังคมส่วนใหญ่มักเห็นแก่ตัวและไม่จริงใจต่อกันอีกด้วย มุมมองต่อสังคมไทยต่าง ๆ นั้นจึงอาจเปรียบเสมือนอุดมการณ์ความคิดริเริ่มของศิลปินที่จะแต่งเพลงแร็ปเนื้อหาวิพากษ์สังคมไทย โดยความหมายของ “การวิพากษ์” (criticism) ตามทฤษฎีวิพากษ์ที่ผู้ศึกษาได้ค้นคว้ามา คือ การวินิจฉัยทางลบหรือการมองและตัดสินสิ่งต่าง ๆ ในแง่ลบ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541) ซึ่งประเด็นร่วมกันของศิลปินทุกท่านในส่วนของมุมมองต่อสังคมไทยจะให้อ้างอิงตรงกัน ซึ่งเป็นมุมมองเชิงวิพากษ์ต่อสังคมไทย ซึ่งพวกเขาได้ให้อ้างอิงเกี่ยวกับสังคมไทยในประเด็นนี้ในแง่ลบทั้งหมดดังที่ได้นำเสนอไป

1.2) แรงบันดาลใจในการแต่งเนื้อหาเพลงแร็ป ผู้ศึกษาพบข้อสรุปจากข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2 ประเด็น ได้แก่ แรงบันดาลใจจากศิลปินที่ชื่นชอบ โดยศิลปินส่วนใหญ่ให้ข้อมูลว่าได้รับแรงบันดาลใจจากศิลปินที่มีชื่อเสียง ซึ่งเป็นแบบอย่างให้พวกเขาในการแต่งเนื้อหาเพลง และแรงบันดาลใจจากความรู้สึกส่วนตัวในการแต่งเนื้อหาเพลง โดยศิลปินบางท่านได้ให้ข้อมูลว่าการแต่งเนื้อหาเพลงของพวกเขาเกิดมาจาก อารมณ์ อุดมการณ์ ความคิด และความรู้สึกส่วนตัวที่ต้องการสื่อหรือวิพากษ์ โดยจะแสดงออกผ่านเนื้อหาเพลงของพวกเขา ซึ่งหากมองในมุมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทฤษฎีการต่อสู้ทางอุดมการณ์ (ideological struggle) ของ Gramsci การที่พวกเขาได้นำความคิดและความรู้สึกส่วนตัวมาเขียนแต่งลงในเนื้อหาเพลงแร็ปวิพากษ์ต่อสังคมไทยของตนนั้น หากแต่งเนื้อหาที่วิพากษ์ต่อสิ่งที่พวกเขารู้สึกว่าตนและคนในสังคมกำลังถูกกดขี่หรือถูกเอารัดเอาเปรียบโดยบางกลุ่มอยู่นั้น การแต่งเนื้อหาของพวกเขาก็อาจมองได้ว่าเป็นการต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างชนชั้นหรือฝ่ายที่ถูกครอบงำและผู้ศึกษามองว่าจะเป็นการสร้างกลไกทางสังคม

ด้านการครอบงำทางความคิดหรืออุดมการณ์ (ideological apparatus) (กาญจนา แก้วเทพ, 2541) ซึ่งเพลงแรปวิพากษ์สังคมไทยของพวกเขานั้นจะกลายเป็น “สื่อ” ในการต่อสู้ที่จะทำให้ผู้คนในสังคมไทยได้รับฟังและยอมรับเห็นด้วยกับเพลงนั้น ๆ เป็นต้น

“ส่วนตัวผมจะชอบวงแรปที่ชื่อว่า Rage Against The Machine พวกเขาเป็นวงที่อยู่ในอเมริกา แล้วมันจะทำเพลงที่ตำหนิรัฐบาลผู้มีอำนาจในสังคม และคนรวยเห็นแก่ตัวอะไรทำนองนี้ ผมว่า Concept ของ กลุ่ม Rap against dictatorship หรือ R.A.D. ที่ทำเพลงประเทศกูก็มีแรงบันดาลใจมาจากวงนี้ ในการทำเพลงวิพากษ์ของผมนั้นก็มาจากวงนี้นี้แหละเป็นหลักเหมือนกัน ผมอินมาก แต่ในการทำเพลงของผม ส่วนตัวผมมองว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ไร้ความยุติธรรม ไม่มีความเท่าเทียมอะไรเลย มีแต่คนได้เปรียบเสียเปรียบ แบบขนาดในโรงเรียนมัธยมอย่างนี้ ผอ. ยังโดนผู้ปกครองยึดได้โต๊ะเลย แล้วโตมาเด็กจะทำตามไหม เด็กที่เขาสอบเข้ามาปกติก็เสียเปรียบนะ ” (สัมภาษณ์คุณแบงค์, 22 กุมภาพันธ์ 2563)

“มุมมองตอนนี้เหอ พี่ว่าระบบมันเลอะเทอะไปหมด แต่พูดเยอะก็ไม่ได้ดีกว่าโดนจับยิงรัฐบาลนี้ยิ่งแล้วใหญ่เลย คำว่าแย่งยังไม่พอที่จะมานิยามพวกมันเลย โรคระบาดอะไรที่มันกำลังจะมานี้ก็ทำไม่มันต้องมาเกิดขึ้นตอนที่ผู้นำเราเป็นแบบนี้ด้วยก็ไมรู้ ใครจะไม่เชื่อมั่น ถ้าเกิดน้องจะถามถึงสังคมที่หมายถึงเป็นคนในสังคมไทยจริง ๆ พี่มองว่ามันก็มีแต่คนเห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้มันแหละ แบบไม่ก็เหยียบคนอื่นให้จมแล้วขึ้นไปอยู่จุดสูงสุด คนอื่นจะเป็นยังงี้ก็ช่างมันเอาตัวรอดไว้ก่อน พี่ชอบศิลปินท่านอื่นหลายคนเลยนะ แต่ถ้าจะเขียนเพลงที่เอาไว้อ้างอิงใคร แรงบันดาลใจหลักๆ ของพี่เนี่ยมันจะมาจากอินเทอร์เน็ตส่วนตัวแล้วก็ความคิดตาม topic ที่เราคิดขึ้นมาเองมากกว่านะ” (สัมภาษณ์คุณโอม, 2563)

2) ประเด็นเรื่องวิธีการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์

จากการศึกษาผ่านข้อมูลบทสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญศิลปินแต่ละท่านมีวิธีการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์สังคมไทยที่หลากหลาย โดยส่วนใหญ่มีการใช้ทั้งคำสุภาพและบางส่วนจะมีการใช้คำหยาบในการแต่งเนื้อหาเพลงแรป มีการแต่งเนื้อหาท่อนหลักเป็นเสียงเอื้อน และวิธีการแต่งเนื้อหาเพลงซึ่งศิลปินส่วนใหญ่ประยุกต์จากรูปแบบกลอนและเพลงไทยต่าง ๆ ทั้ง กลอนแปด หรือ การสัมผัสคล้องจองคำลงท้าย เป็นต้น นอกจากนี้ การคำนึงถึงดนตรีประกอบเพลงก็เป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งการเลือกใช้ดนตรีประกอบที่เหมาะสมต่อเนื้อหาของเพลงแรปมีความสำคัญอย่างมากในการสื่อให้ผู้ฟังรับรู้ประเด็นที่ศิลปินต้องการนำเสนอเช่นกัน

“เวลาผมเขียนและผมก็จะใช้วิธีการอะแดปจากพวกกาพย์กลอนกวีไทยเอามาใส่เป็นจังหวะ เน้นหาคำสวย ๆ มาใส่ ให้มันมี Melody ในตัวของมันบ้าง ผมก็จะรับแบบท่องกลอนทั่วไป

แต่เวลาถึงท่อนฮุคผมจะเน้นให้มันมีจังหวะร้องอ่อนเป็นเสียงกระเส่าเป็นเมโลดี้ให้มันมีเสน่ห์แบบไทย ๆ อยู่บ้าง ก็ต้องคำนึงถึงเรื่องของเวลาของเพลงที่เราจับทำมันไวไปไหม ซ้ำไปไหม เร็วไปหรือเปล่า แล้วก็จังหวะดนตรีว่าเข้ากับเนื้อหาหรือสิ่งที่เราจะสื่อไหม สมมติถ้าเราจะวิพากษ์วิจารณ์อะไรที่มันเดือด ๆ มันก็ควรจะใช้บีทที่มัน Dark ดู ๆ หน่อยอะไรทำนองนี้” (สัมภาษณ์คุณชิง, 22 กุมภาพันธ์ 2563)

“ในการคิดเนื้อเพลงของผม ถ้าจะต้องว่าใครผมก็ต้องมีแรงกดดันหรือเกลียดเขา แต่ถ้าจะให้ผมว่าสังคมหรือรัฐบาลผมก็คงใช้ความรู้สึกส่วนตัวบวกกับความคิดเห็นที่ผมมี แต่ผมจะใช้เฉพาะความคิดเห็นเชิงลบเท่านั้นนะ แล้วถ้ายังผมเกลียดอยู่แล้วหรือมีอคติมาก ๆ ผมก็คงคิดโอเคเสียดี ๆ ได้ให้ฟังดูคนฟังได้มากกว่าเพลงที่เขาด่ากันหลาย ๆ แบบตรง ๆ ทั่วไปซะอีก ผมก็แค่เอาให้คำลงท้ายของแต่ละบาร์มันคล้องจองกันเฉย ๆ เพราะว่าผมจะขายเนื้อหามากกว่าการเล่นคำสวย ๆ เหมือนคนอื่น ถ้าพูดถึงเพลงดีสคนอื่นหรือเพลงด่าสังคมผมจะทำเนื้อหาเชิงประชดประชันมากกว่าแบบประมาณว่าผมจะชอบเอาปืทหวาน ๆ มาใส่ แล้วจะแร็ปแบบเสียบสี่ประชดประชดจะไม่นับหยาบนะครับ” (สัมภาษณ์คุณเอ, 22 กุมภาพันธ์ 2563)

3) ประเด็นเกี่ยวกับเรื่องวิพากษ์สังคมไทยในผลงานเพลงแร็ปวิพากษ์

จากการศึกษาผ่านข้อมูลบทสัมภาษณ์ในประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้ศึกษาสรุปได้ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญศิลปินแต่ละท่านมักวิพากษ์ต่อเรื่องต่าง ๆ ในสังคมผ่านเพลงของตนเอง ทั้งเรื่องความไม่เท่าเทียมกันในสังคม, การกลั่นแกล้ง (bully) หรือการที่คนในสังคมชอบดูถูกผู้อื่น, การพูดถึงความเห็นแก่ตัวของคนในสังคม, การวิพากษ์วิจารณ์ต่อศึกษาไทย, เรื่องการเมืองไทย สิทธิ เสรีภาพของประชาชน รวมทั้งพูดถึงเหตุการณ์ทางการเมืองไทย เป็นต้น ซึ่งศิลปินทุกท่านมีจุดประสงค์ให้ผู้ฟังทุกท่านได้รับฟังและวิเคราะห์เนื้อหาเพลงถึงสิ่งที่พวกเขาต้องการจะสื่อให้ฟัง นอกจากนี้ยังต้องการกระตุ้นให้ผู้ฟังได้มีการแสดงความคิดเห็นต่อเพลงของพวกเขา และให้ตื่นตัวกับสิ่งที่พวกเขานำเสนอโดยเฉพาะเรื่องการเมือง เป็นต้น โดยอาจเป็นหนึ่งในวิธีการที่จะสร้างพื้นที่หรือต่อสู้เพื่อชิงพื้นที่ทางความคิด โดยผู้ศึกษาอธิบายได้ว่าจุดประสงค์ของศิลปินอาจเป็นการสร้างกลไกทางสังคมด้านการครอบงำทางความคิดผ่านการใส่เนื้อหาวิพากษ์สังคมไทยต่าง ๆ ลงในผลงานเพลงแร็ปของศิลปินแต่ละท่าน มองได้ว่าเป็นมิติการต่อสู้ที่ต้องการให้ผู้ฟังยอมรับและคล้อยตามความคิดเห็นของศิลปิน ซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชนและพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคม (War of Position) ได้เช่นกัน โดยจุดประสงค์หนึ่งในการผลิตผลงานเพลงแร็ปวิพากษ์ต่อสังคมไทยของพวกเขาก็คือการให้ผู้ฟังได้ติดตาม วิเคราะห์ และ “กระตุ้น” ให้ผู้ฟังคล้อยตามแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นในเนื้อหาเพลง โดยถ้าหากจุดประสงค์นี้สำเร็จ ประชาชนชาวไทยและผู้ฟังมีความตื่นตัวทางการเมืองไทยหรือกล้าออกมาแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น

“เวลาผมเขียนผมก็จะวนอยู่ 3 เรื่อง คือผมจะพูดถึงในเรื่องความไม่เท่าเทียมในสังคม คนจนคนรวย การบูลลี่ คนเอาเปรียบกัน อย่างเช่นผมเป็นคนที่ไม่ค่อยสูงมากก็จะชอบโดนเพื่อนสมัยเด็กหรือคนในสังคมบางคนก็ว่าเปรี้ยวบ้างอะไรบ้าง ก็เลยปรึกษาเรื่องนี้แล้วก็มาเขียนเป็นเพลงเกี่ยวกับการบูลลี่ แล้วก็พวกเรื่องคอร์รัปชันการโกงกันไม่ใช่เฉพาะกับรัฐบาลหรือใครที่ไม่ควรเอ่ยถึงนะ คอร์รัปชันมันมีอยู่ทั่วไปเลย แบบพวกโกงการซื้อขายบ้างอะไรบ้างแบบนี้ เรื่องที่ผมฟิลหลัก ๆ ก็คือพวกเรื่องการคบหาเพื่อน แบบใครจริงใจ ผมก็อยากจะให้ทุกคนที่เคยฟังเพลง ได้แชร์ต่อกันไปเพื่อที่จะย้ำเตือนความเป็นจริง เตือนสติในการใช้ชีวิตในสังคมต่อไป อยากให้เพลงเป็นเครื่องเตือนใจมากกว่ามองว่ามันเป็นการสอนผ่านบทเพลง” (สัมภาษณ์คุณชิง, 22 กุมภาพันธ์ 2563)

“90% เพลงของผมมักจะพูดถึงความรักของคนในสังคมถ้านับนะ แล้วก็เรื่องการเมืองส่วนน้อยเพราะจะทำการเป็นกลุ่มที่บอกไปมากกว่า แต่จะพูดถึงในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ วิจารณ์หลัก ๆ เรื่องการเมืองไทยทั้งปัจจุบันและในอดีต เราอยากกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง ออกมายึดพื้นที่แสดงความคิดเห็นต่อการเมือง ค่าเราก็ได้เสียงก็ได้ แต่อยากให้คนมาสนใจพูดถึงการเมือง เราเคารพในความคิดทุกคน เราต้องการส่งต่อความคิดอุดมการณ์ของทุกคน การแสดงความคิดเห็นมันทำให้เราสามารถเป็นประชาธิปไตยจริง ๆ ได้ แล้วเราจะมีเสรีภาพมากขึ้น” (สัมภาษณ์คุณตอม 22 กุมภาพันธ์ 2563)

สรุปผลการศึกษา

เพลงแรปส่วนใหญ่มีเนื้อหาในเรื่องของประสบการณ์ชีวิต การใช้ชีวิต สังคม ความรักและความทุกข์ การเมือง หรือแม้กระทั่งเรื่องราวความรุนแรงต่าง ๆ ที่ศิลปินต้องการนำเสนอ ซึ่งเมื่อเพลงแรปและการแรปเริ่มมีวิวัฒนาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ จึงพัฒนากลายมาเป็นหนึ่งในแนวเพลงยอดนิยม เพลงแรปประเภทต่าง ๆ มักเล่าเรื่องราวหรือวิพากษ์สังคม จึงกลายเป็นเพลง “แรปวิพากษ์สังคม” ที่สามารถนิยามได้ว่าเป็นเพลงแรปที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์และเสียดสีหรือสะท้อนอุดมการณ์ความคิดต่าง ๆ ของศิลปินผู้สร้างสรรค์เพลงที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม เช่น การวิพากษ์เกี่ยวกับ คน พฤติกรรม กิจกรรมของคนในสังคม เรื่องราวของสังคม รัฐ โครงสร้างทางสังคมต่าง ๆ เป็นต้น เพลงแรปวิพากษ์สังคมจึงมีบทบาทซึ่งเป็นช่องทางแห่งเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและการเมืองของปัจเจกบุคคล การทำวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเพลงแรปแนววิพากษ์ในสังคมไทย ทั้งในเรื่องของ แรงบันดาลใจ จุดยืนหรือความคิดต่าง ๆ ในการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์ของศิลปิน

ในการศึกษาถึงแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์จากศิลปินแรป ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งมีประสบการณ์เรื่องการแต่งเนื้อหาเพลงแรปวิพากษ์สังคมไทยมากกว่า 2 ปี พบว่า ศิลปินแต่ละท่านเลือกให้มุมมองเฉพาะที่เป็นงูปลาในสังคม เช่น การวิพากษ์เรื่องความไม่เท่าเทียมกันใน

สังคมไทย และการวิพากษ์ต่อรัฐบาลและผู้มีอำนาจในสังคมไทย เป็นต้น โดยแรงบันดาลใจในการแต่งเนื้อหาเพลง มักมาจากความคิดส่วนตัวต่อสิ่งต่าง ๆ ในสังคม หรือรูปแบบของศิลปินที่มีชื่อเสียง โดยศิลปินส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบของดนตรีและเพลง รวมไปถึงข้อสรุปที่น่าสนใจจากประเด็นวิพากษ์สังคมไทยในผลงานเพลงแร็ป ซึ่งศิลปินอาจมีจุดประสงค์เพื่อสร้างกลไกทางสังคมด้านการครอบงำทางความคิดหรืออุดมการณ์ (ideological apparatus) ผ่านการใส่เนื้อหาวิพากษ์สังคมไทยต่าง ๆ ลงในผลงานเพลงแร็ปของศิลปินแต่ละท่าน ซึ่งเป็นมิติการต่อสู้ที่ต้องการให้ผู้ฟังยอมรับความคิดเห็นของศิลปินแล้ว ผู้ศึกษามองว่าเป็นการต่อสู้เพื่อแย่งเพื่อชิงพื้นที่ทางความคิดของประชาชนและพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคม (war of position) (กาญจนา แก้วเทพ, 2541)

โดยน่าสนใจว่าข้อสังเกตจากผลการศึกษาจะมีส่วนสอดคล้องกับงานของ สาริตา สวัสดิ์กำธร (2549) ศึกษา “เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย” และงานของ Kristen Porterfield (2017) เรื่อง “A Critical Approach to Rap Music” โดยทั้งสองงานมีการวิเคราะห์ศึกษาผ่านผลงานเพลงแร็ป ที่พบว่าเนื้อหาเพลงแร็ปฮิปฮอปที่มีการวิพากษ์ เสียดสี และสะท้อนสังคม ศิลปินจะต้องการให้สังคมรับรู้ถึงเรื่องราวต่าง ๆ หรือความเป็นจริง เพื่อให้สังคมรับทราบปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นกลยุทธ์วิธีการที่จะทำให้คนในสังคมคิดที่จะต่อต้าน ชัดขึ้น ต่อรองหรือต่อสู้กับอำนาจที่กดขี่ โดยต้องการเผยแพร่ต่อสาธารณะให้ผู้คนคล้อยตามอุดมการณ์หรือเห็นเป็นภาพมากขึ้น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะของผู้ศึกษาสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเพลงแร็ปวิพากษ์ต่อสังคมไทย ซึ่งมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นของแนวทางการแต่งเนื้อหาเพลงแร็ปวิพากษ์สังคมไทย เนื่องจากความสะดวกในการให้ข้อมูลของแต่ละท่านและข้อจำกัดด้านเวลาในการศึกษา จึงสัมภาษณ์กรณีศิลปินผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพียง 6 ท่านเท่านั้น จึงควรวางแผนการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ให้ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมากกว่านี้ และอาจเพิ่มประเด็นคำถามที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น รวมถึงอาจมีการนำเนื้อหาเพลงแร็ปตัวอย่างของศิลปินท่านต่าง ๆ มาประกอบการวิเคราะห์ หรือ อาจมีค้นคว้าและนำแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ มาช่วยทำความเข้าใจ เช่น แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของดนตรี เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวรรณ พันสีทิวกรกุล. (2558). กระบวนการผลิตเพลงประกอบภาพยนตร์โฆษณาขนมขบเคี้ยวที่คัดสรร. มหาวิทยาลัยสยาม: กรุงเทพฯ.
- กรณพร เชษฐพยัคฆ์. (2561). เมื่อเพลงแร็ปเป็นมากกว่าความบันเทิง ย้อนดูประวัติย่อ ๆ ของเพลงแร็ปสายวิพากษ์สังคม. สืบค้น 8 เมษายน 2563, จาก <https://thematter.co/social/rap-as-politics-movement/63542>.
- กฤษฎี เลกะกุล. (2561). แร็ป-ฮิปฮอป นำมาสะท้อนชีวิตแอฟริกัน-อเมริกัน สู่บทเพลงแห่งเสรีภาพในสังคมไทย. สืบค้น 8 เมษายน 2563. จาก <https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/rap-hiphop-think-tank>
- กาญจนา แก้วเทพ. (2541). การศึกษาสื่อมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์ (Critical theory) : แนวคิดและตัวอย่างงานวิจัย. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์.
- จอห์นพดล วสินสุนทร. (2558). แนวคิดสัญวิทยาและการสร้างความหมาย (Semiology and Signification). สืบค้น 8 เมษายน 2563, จาก <http://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/semiology-and-signification.html>.
- ณัชชา ตั้งตรงฤทัย (2559). การศึกษาบทบาทของเพลงร็อกในการปลุกฝังคุณค่าและการสร้างกำลังใจ ในการดำเนินชีวิตของเยาวชน. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์/กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก <http://gscm.nida.ac.th/public-action/Journal/Vol.2-59/2.pdf>.
- นฤพนธ์ ชมภูศรี (2561). คีกร Rap Survival ระหว่าง The Rapper vs SMTM Thailand ใครจะอยู่ ใครจะปัง!. สืบค้น 8 เมษายน 2563, จาก <https://brandinside.asia/the-rapper-vs-smtm-thailand/>
- ภูมิ พ่วงกิม. (2559). ดนตรีกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองไทย พ.ศ. 2547-2557. มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์/นนทบุรี. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rpu/article/download/112376/87570/>.
- สุรพศ ทวีศักดิ์. (2561). แร็ป ‘ประเทศไทย’ พุดความจริงไม่รอบด้าน (?). สืบค้น 8 เมษายน 2563, จาก <https://prachatai.com/journal/2018/10/79390>.
- สาริตา สวัสดิการ. (2549). เนื้อหาเพลงและอัตลักษณ์แฟนเพลงฮิปฮอปในประเทศไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/58803>.

- Agaligo. (2560). *The 4 Elements of Hip-Hop! 4 องค์ประกอบหลักสำคัญของวัฒนธรรมฮิปฮอปที่ไม่รู้ไม่ได้*. สืบค้น 8 เมษายน 2563, จาก <https://pepperrr.net/th/articles/20718>.
- Brandage. (2561). *Wrapper ใคร ๆ ก็ แร็ปได้ที่ Texas Chicken*. สืบค้น 8 เมษายน 2563, จาก <http://www.brandage.com/article/7990/Texas-Chicken>.
- CUTZRADIO. (2561 ธันวาคม 31). *ฟังสัมภาษณ์กว่าจะมาเป็น อยู่ Buddha Bless จนถึงวันนี้ (Online Video)*. สืบค้น จาก <https://www.youtube.com/watch?v=OG9fLtpXILM>.
- ProPlugin. (2563 มกราคม 28). *รูปแบบการแร็ปที่น่าสนใจ (Facebook Post)*. สืบค้นจาก <https://th-th.facebook.com/ProPlugin/>
- Seksanmutl. (2556). *แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์ ของมาร์กซิสต์ (Critical theory)*. สืบค้น 8 เมษายน 2563, จาก <https://phdcommunication.wordpress.com/2013/03/08/แนวคิดทฤษฎีวิพากษ์-ของม/>
- Voice Online. (2561). *แร็ปอาจช่วยทำลายกรอบสังคมไทยแบบเก่าๆ*. สืบค้น 19 เมษายน 2563. จาก <https://voicetv.co.th/read/SkGaFp9am>

ภาษาอังกฤษ

- Binfield. M. R. (2009). *Bigger Than Hip-Hop: Music and Politics in the Hip-Hop Generation*. The University of Texas. Retrieved form <http://hdl.handle.net/2152/7555>.
- DYE, D. (2007). *The Birth of Rap: A Look Back*. Retrieved form <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=7550286>
- Porterfield, K. (2017). *A Critical Approach to Rap Music*. Liberty University. Retrieved form <https://digitalcommons.liberty.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1786&context=honors>.